
Diplomka: Zn. levně

Diplomka: Zn. levně

RESPEKT

16.6.2008, autor: KAROLÍNA VITVAROVÁ -VRÁNKOVÁ

Obchod se školními pracemi jen kvete a vysokoškolským učitelům dochází trpělivost

Pan Písař sice nemá vysokou školu ani na žádné nestuduje, ale o zkouškovém období má hodně napilno. Už mu sice bylo čtyřicet, ale usilovně píše seminární, bakalářské a diplomové práce. Nedělá to ovšem pro sebe a nedělá to zadarmo. Píše na zakázku, čímž si přivydělává ke své úřednické práci. Také Respekt si u něj objednal seminární práci na téma Digitalizace televize. Nebyla sice tak čtivá jako článek o digitalizaci v čísle 22 a neobsahovala ani žádné originální myšlenky hodné bystrého studenta. Zato byla plná technických detailů, před kterými by asi většina pedagogů kapitulovala a práci uznala. Taxa: za osm stran osm set korun, termín: do dvou až tří dní.

Pan Písař si nepřál zveřejnit své pravé jméno, ale své počínání vysvětlil v e-mailu: „Samozřejmě není tato činnost košer. Já daním peníze, které za práci dostávám, ale to dělá málokdo. Co se týče studentů, je to lepší, než kdyby práce jiných prezentovali jako své a stahovali je z internetu.“

I to studenti dělají, a to s oblibou. Když na Národohospodářské fakultě Vysoké školy ekonomické vybrali před časem námátkou seminární práce z jednoho předmětu, bylo šedesát procent prokazatelných plagiátů, většinou okopírovaných z různých zdrojů na internetu. Také na většině dalších oslovených škol se v poslední době konalo nějaké disciplinární řízení s plagiátory a podvodníky.

„Internet zvýšil dostupnost informací. Studenti je vyhledávají už na střední škole, jsou zvyklí s nimi pracovat. Ale ne vždy vnímají, že používat příkazy ‚cut‘ a ‚paste‘ bez udání zdroje je opisování,“ uvažuje Ivana Černá, prorektorka Masarykovy univerzity v Brně. Největší rozmach akademického plagiátorství nastal zhruba po roce 2000, kdy se zvýšil počet zdrojů i kvalita informací přístupných na síti. Teď už se opisuje tolik, že řada škol vyhlásila plagiátům válku.

Někdy studenti mačkají klávesy Ctrl C skutečně bez zábrán. Třeba když někdo odevzdá jako referát beze změny zkopírované heslo z Wikipedie (řešila disciplinární komise na Fakultě sociálních věd UK). Může se najít diplomová práce, kde zůstal dokonce i podpis skutečného autora (stalo se na Národohospodářské fakultě VŠE). Nejvíce se opisuje na humanitních oborech, ale své zkušenosti mají třeba i učitelé programování; na Masarykově univerzitě v Brně i na ČVUT v Praze už znají nazpaměť některá řešení, která si ročníky předávají mezi sebou.

S pracemi na zakázku je to mnohem složitější, zvláště pokud jsou napsané kvalitně. „U jedné práce z poslední doby jsem měl podezření, že vznikla právě takto. Ale studentce se povedlo ji nakonec obhájit,“ říká Radim Marada, vedoucí katedry sociologie na Masarykově univerzitě v Brně.

Amorální přivýdělek

Také paní Rovná si přivydělává psaním na zakázku. Přivedly ji k tomu finanční problémy; ručila prý za dluhy příbuzným, kteří nespláceli. A pak ji jedna známá požádala o výpomoc s diplomkou pro dceru. Paní Rovná (také to není její pravé jméno) je bývalá novinářka, udržuje si přehled a práci prý zvládla na jedničku. Od té doby píše. Právně je vše v pořádku, neexistuje zákon, který by její počínání trestal. S etickou stránkou věci se už vyrovnala: „Můžete si položit otázku, zda je to morální, anebo amorální. Také jsem to ze začátku řešila, dneska už ne. Dřív jsem si zakládala na tom, že jsem se vždy chovala čestně a vždy zásadně na rovnu. A jak jsem dopadla?“ říká paní Rovná trpkým tónem a zdůrazňuje, že část svých výdělků dává na charitu.

Lidi, jako je pan Písař nebo paní Rovná, inzerují na internetu desítky, často si tak přivydělávají samotní studenti. A jsou i takoví, kteří nabízejí zkompilevat diplomku přes noc. Ovšem zrovna paní Rovná má něco jako profesní čest: „Klidně jsem odmítla lukrativní nabídku na 25 a více tisíc, když zvládnou napsat diplomku za dva dny,“ vysvětlila v e-mailu. Za čtyři dny se to prý stihnout dá, a to i na jedničku. Pracuje za taxu na internetu obvyklou: 180 korun za stránku diplomky, 160 korun za bakalářskou práci, stovka za seminárky.

Nejen malé námezdní dodavatele, i celé firmy živí lenost studentů. Hospodářské noviny před časem upozornily třeba na firmu Referáty za babku ze Zlína, která má několik zaměstnanců i oficiální ceník, za stránku diplomky si počítají 280 korun. Další prosperující podnik je server Studentisobe.cz, což je burza diplomek, bakalářských a seminárních prací za

cenu 19 až 499 korun. Ačkoliv si asi nikdo nemůže myslet, že dává práce k nezávaznému nahlédnutí (proklamovaný účel webu), nabídek je tu už deset tisíc. Studenti si své práce poskytují i zadarmo na různých stránkách, které slouží většinou jen pro jednu fakultu (vseborec.cz, dostuduj.cz, felguide. monty.cz, abudehur.wz.cz, www.volny.cz/nesmyslno a mnoho dalších). Vlastně to docela dlouho vypadalo jen jako taková nová studentská legrace.

„Jenže ono je to v důsledku znehodnocení vzdělání. Když proti tomu nebudeme bojovat, dostanou diplom lidé, kteří nebudou mít odpovídající znalosti,“ upozorňuje prorektorka Černá, že podstata je mnohem vážnější. Že se studenti na vysokých školách učí úplně jiné věci, než bylo původně v plánu: místo přemýšlet kompilovat cizí myšlenky a šetřit si práci.

Bez milosti

„No mercy. Já jsem nemilosrdný,“ vedoucí katedry mezinárodních vztahů na Masarykově univerzitě Petr Suchý má pohled Yula Brynnera, když hrál v Sedmi statečných, a člověk by se mu nechtěl dostat na mušku. Jak říká, opisování ho „velmi silně irituje“. V minulém semestru poslal před disciplinární komisí za opisování tři studenty, neobměkčily ho prý ani omluvy, ani slzy. „U mě studenti odevzdávají práce v angličtině a tam je velmi dobře poznat přechody mezi kostrbatým školním jazykem a odstavci, které jsou stylově úplně jinde,“ říká Suchý. Většinou prý stačí zadat nějakou brilantní pasáž do Googlu a objeví se zdroj, třeba rozbor nějaké instituce EU.

Tohle je stopa pro většinu učitelů, když v práci najdou pasáže, které by student sám nevymyslel, když se mění styl práce a když je její úroveň nevyrovnaná. A pak následuje Google. Kromě něj existují i specializované programy na vyhledávání podobností přímo v akademických zdrojích: v anglosaském světě používají program Turnitin, v Česku vyvinula něco podobného právě Masarykova univerzita (viz rámeček).

Masarykova a několik dalších českých univerzit vyhlásily v posledních zhruba dvou letech plagiátorství boj. Je to rozdíl oproti dosavadní praxi, kdy se školy snažily kopírování nevidět, neřešit a hlavně o něm veřejně nemluvit. „Je to také otázka generační výměny,“ domnívá se brněnská prorektorka Černá, „starší kolegové si často neumí ani představit, jak snadné je informace na internetu najít.“ Skutečně, většině lidí, kteří na školách plagiátory „loví“, je kolem třicítky a mají za sebou také zkušenost ze zahraničních univerzit, kde existují přísné kodexy, studenti podepisují na začátku studia čestná prohlášení a za opisování hrozí nemilosrdné vyhazovy.

U nás chce boj s plagiátory občas dost silný žaludek. Na fakultě sociálních věd v Praze byl jeden student u disciplinární komise kvůli bakalářské práci dvakrát. Poprvé s lítostí vysvětloval, že je v ní jen jediná pasáž, opsaná omylem. Oponent hledal dál a nacházel další opsané kusy. V této fázi student kapituloval, mnozí ovšem volí různé procedurální triky, třeba přerušit studium, aby nebylo možné je vyloučit. Také tak může vypadat „akademická čest“ v české praxi.

Už bych to neudělala

Pečlivá kontrola každé práce a tvrdé postihy jsou zřejmě jediná cesta. Myslí si to kupodivu také Martina Žabková. Ačkoliv sama byla vyloučena z vysoké školy za opsání referátu.

Byla úspěšná studentka, měla za sebou čtyři roky studia, zahraniční stáž a bakalářskou práci připravenou k odevzdání. Pak si ale přepočítala body za studijní povinnosti a zdálo se jí, že jí ještě nějaký zápočet chybí. „Zpanikařila jsem, že mi kredity nebudou stačit, a v časovém stresu jsem opsala referát od kamaráda,“ říká. „Nevěřila jsem, že by to mohl být takový problém.“ Ovšem právě ona měla být na škole tím výstražným případem. A tak následoval ortel „bezpodmínečné vyloučení“.

Martina to brala jako křivdu, protože až do té doby studovala bez problémů. „Jenže chápu to, učitelé chtěli ukázat, že opisování nikomu neprojde,“ říká. Nastoupila znovu do prvního ročníku, většinu zkoušek jí na škole nakonec uznali. Musela zaplatit 19 tisíc korun, protože pátý rok studia je zpoplatněný. V lednu obhájila bakalářskou práci, s půlročním zpožděním oproti plánu. „Takže vlastně to všechno dopadlo docela dobře. Ale byly to hrozné nepřijemnosti a nervy. Vím, že dnes bych to už neudělala,“ říká dnes. Až se bude o problému mluvit a bude se trestat, pak asi mnoho studentů dojde ke stejnému názoru jako Martina Žabková: „Nestojí to za to.“ Q

Jako vejce vejci V serverové místnosti Fakulty informatiky Masarykovy univerzity v Brně je skříň velikosti většího šatníku. Je v ní ovšem počítač a v něm je uloženo několik desítek tisíc prací z celé univerzity. Do této „skříně“, tedy do školního informačního systému, odevzdávají studenti bakalářské, diplomové a v mnoha předmětech i své seminární práce. Učitel, než je vůbec začne číst, může kliknout na svém počítači na ikonku zvanou „vajíčka“. A hned se mu ukáže, zda se odevzdaná práce nepodobá nějaké jiné „jako vejce vejci“, a když, tak na kolik procent. V systému je také přes milion dalších dokumentů, třeba články z Wikipedie nebo odborné statě, z nichž studenti rádi opisují. Podobný systém nabízí Masarykova univerzita i dalším školám. Bakalářské a diplomové práce do něj ukládá od tohoto semestru už osmnáct škol. Pokud se jeho používání rozšíří, bude možné číst a navzájem porovnávat kvalifikační práce tisíců studentů. Do systému zatím nevstoupila Karlova univerzita, která se zveřejňování prací svých studentů zatím brání; podle nich je to v rozporu s principy autorství.